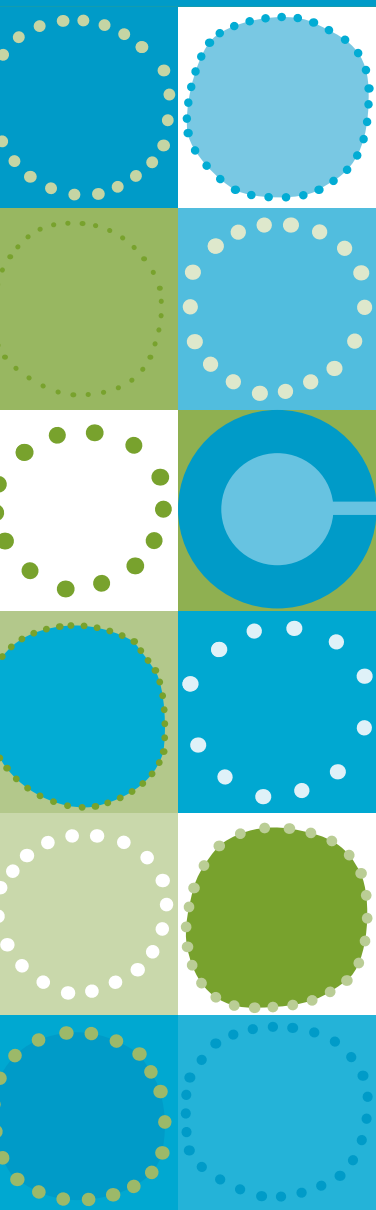

Programske smernice

PROGRAM SREDNJEŠOLSKEGA IZOBRAŽEVANJA

SVETOVALNA
SLUŽBA

V SREDNJI ŠOLI

Programske smernice

PROGRAM SREDNJEŠOLSKEGA IZOBRAŽEVANJA

SVETOVALNA SLUŽBA

V GIMNAZIJAH, NIŽJIH IN
SREDNJIH POKLICNIH ŠOLAH
TER STROKOVNIH ŠOLAH IN
V DIJAŠKIH DOMOVIH

Nacionalni kurikularni svet

Področna kurikularna komisija za gimnazije

Področna kurikularna komisija za poklicno in strokovno
izobraževanje

Kurikularna komisija za svetovalno delo

Programske smernice
SVETOVALNA SLUŽBA

KURIKULARNA KOMISIJA ZA SVETOVALNO DELO
dr. Gabi Čačinovič Vogrinčič, Fakulteta za socialno delo
Ksenija Bregar Golobič, Urad RS za šolstvo
dr. Janez Bečaj, Filozofska fakulteta
dr. Sonja Pečjak, Filozofska fakulteta
dr. Metod Resman, Filozofska fakulteta
mag. Tanja Bezič, Zavod RS za šolstvo
Marica Dobnik Žerjav, Osnovna šola Ivan Cankar, Vrhnika
Jure Grgurevič, Gimnazija Šentvid
Saša Niklanović, Zavod RS za zaposlovanje
Bogdana Šmuk, Vrtec Oton Župančič, Ljubljana

Konzulenti

dr. Simona Tancig, Pedagoška fakulteta
dr. Darja Zorc Maver, Pedagoška fakulteta
Brigita Rupar, Zavod RS za šolstvo
Marko Žvokelj, Zavod RS za zaposlovanje

Strokovna redakcija **Ksenija Bregar Golobič**

Izdal in založil **Zavod Republike Slovenije za šolstvo**
Predstavnik založbe **mag. Gregor Mohorčič**

Uredila **Andreja Nagode**

Jezikovni pregled **Nika Schlamberger**

Oblikovanje **Suzana Kogoj**

Prelom in tisk **Birografika BORI d. o. o., Ljubljana**

Naklada 1.040

Prvi natis

Ljubljana, 2008

Sprejeto na 28. seji Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje, dne 13. 5. 1999.

Izid publikacije je omogočilo sofinanciranje Evropskega socialnega sklada Evropske unije in Ministrstva za šolstvo in šport.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

373.511.21

PROGRAMSKE smernice. Svetovalna služba v gimnazijah, nižjih in srednjih poklicnih šolah ter strokovnih šolah in v dijaških domovih / [Gabi Čačinovič Vogrinčič ... et al.]. - 1. natis. - Ljubljana : Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2008

ISBN 978-961-234-655-3

1. Čačinovič Vogrinčič, Gabi
238883328

© Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2008

Vse pravice pridržane. Brez založnikovega pisnega dovoljenja gradiva ni dovoljeno reproducirati, kopirati ali kako drugače razširjati. Ta prepoved se nanaša tako na mehanske (fotokopiranje) kot na elektronske (snemanje ali prepisovanje na kakršni koli pomnilniški medij) oblike reprodukcije.

KAZALO

1. SPLOŠNA IZHODIŠČA	5
1.1 TEMELJNA OPREDELITEV	5
1.2 TEMELJNA NAČELA	10
1.3 OSNOVNE VRSTE DEJAVNOSTI	14
2. SVETOVALNA SLUŽBA V GIMNAZIJAH, NIŽJIH IN SREDNJIH POKLICNIH ŠOLAH TER STROKOVNIH ŠOLAH IN V DIJAŠKIH DOMOVIH	16
2.1 UVOD	16
2.2 OSNOVNA PODROČJA DELA SVETOVALNE SLUŽBE V V GIMNAZIJAH, NIŽJIH IN SREDNJIH POKLICNIH ŠOLAH TER STROKOVNIH ŠOLAH IN V DIJAŠKIH DOMOVIH	18
2.2.1 Načrtovanje, spremljanje in evalvacija dela šole in šolskega svetovalnega dela	19
2.2.2 Razvojno-analitične naloge	20
2.2.3 Svetovalno delo z dijaki	21
2.2.4 Svetovalno delo z učitelji	24
2.2.5 Svetovalno delo s starši	25
2.2.6 Strokovno izpopolnjevanje, priprava gradiv, drugo	25
2.2.7 Priprave na svetovalno delo	26
2.2.8 Dokumentiranje svetovalnega dela	26
2.3 POGOJI	26
3. VIRI IN LITERATURA	28

Zelo pomembno se mi zdi, da koncept, kot smo ga nastavili v Programskih smernicah, podpira vse udeležene v ustanovi, svetovalne delavce, če jih seveda najprej omenim, ter otroke, učitelje in starše, v tem, da si upajo raziskati sedanost, v kateri delajo in živijo; za probleme, ki jih imajo, za nove projekte, ki jih želijo, za pomoč, ki jo potrebujejo, pa res prevzeti odgovornost in upati, da je problem mogoče rešiti. Zares želim, da se Programske smernice berejo na način, da svetovalna služba strokovno ravna tako, da bi vsi udeleženi v vzgojno-izobraževalnem procesu imeli boljše pogoje, bolj spodbudno okolje, več moči, več poti, več alternativ in več perspektive. /.../ Ne izključevati, temveč vključevati in podpirati vse sodelujoče v vzgojno-izobraževalnem procesu, to se mi zdi strašansko pomembno. Želim si ta način branja Smernic, ker smo jih tako zapisali za vse, ki sodelujemo v projektih za otroke, saj vedno gre zanje.

dr. Gabi Čačinovič Vogrinčič,

predsednica Kurikularne komisije za svetovalno delo v pogovoru za *Šolsko svetovalno delo*, IV, 2, 1999, str.7

1. SPLOŠNA IZHODIŠČA

1.1 Temeljna opredelitev

Temeljni vzgojno-izobraževalni cilj vrtca oziroma šole¹ ter v tem okviru tudi temeljni cilj svetovalne službe v vrtcu oziroma šoli je optimalni razvoj otroka ne glede na spol, socialno in kulturno poreklo, veroizpoved, narodno pripadnost ter telesno in duševno konstitucijo.

Svetovalna služba v vrtcu oziroma šoli pomaga in sodeluje z osnovnim namenom, da bi bili vsi posamezni udeleženci² v vrtcu oziroma šoli in vzgojno-izobraževalna ustanova kot celota čimbolj uspešni pri uresničevanju temeljnega in v tem okviru vseh drugih sistemsko zastavljenih splošnih in posebnih vzgojno-izobraževalnih ciljev.

Svetovalna služba v vrtcu oziroma šoli opravlja interdisciplinarno zasnovano strokovno delo v vrtcu za vrtec oziroma v šoli za šolo.

Njena temeljna naloga je, da se na podlagi svojega posebnega strokovnega znanja preko svetovalnega odnosa in na strokovno avtonomni način vključuje v kompleksno reševanje pedagoških, psiholoških in socialnih vprašanj vzgojno-izobraževalnega dela v vrtcu oziroma šoli s tem, da pomaga in sodeluje z vsemi udeleženci v vrtcu oziroma šoli in po potrebi tudi z ustreznimi zunanjimi ustanovami.

Svetovalna služba v vrtcu oziroma šoli je potemtakem strokovni sodelavec v vrtcu oziroma šoli, ne pa strokovni servis vrtca oziroma šole za vrtec oziroma šolo.

¹ Izraz »šola« vključuje osnovne, poklicne in strokovne šole, gimnazije, zavode za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami, domove za učence in dijaške domove.

² Izraz »udeleženec« vključuje otroke, učence, vajence, dijake, vzgojitelje, učitelje, vodstvo vzgojno-izobraževalne ustanove in starše.

Temeljni vzgojno-izobraževalni cilj vrtca oziroma šole ter v tem okviru tudi temeljni cilj svetovalne službe v vrtcu oziroma šoli je optimalni razvoj otroka ne glede na spol, socialno in kulturno poreklo, veroizpoved, narodno pripadnost ter telesno in duševno konstitucijo.

<p>temeljni cilj vrtca oziroma šole, temeljni cilj svetovalne službe</p>	<p>Svetovalna služba je eden od podsistemov v vrtcu oziroma šoli, zato je njen temeljni cilj opredeljen s temeljnim ciljem vrtca oziroma šole. Po svojem položaju, vlogi in nalogah potemtakem ni niti izven sistema niti nad njim. Skupaj z ostalimi podsistemi v vrtcu oziroma šoli si prizadeva uresničevati temeljni cilj vrtca oziroma šole kot celote.</p>
<p>optimalni razvoj otroka</p>	<p>Temeljni cilj vseh sodelujočih v vzgojno-izobraževalnem procesu je optimalni razvoj otroka. Temeljni cilj svetovalne službe v vrtcu oziroma šoli je podpreti vse sodelujoče pri uresničevanju tega skupnega cilja.</p>
<p>ne glede na spol, socialno in kulturno poreklo, veroizpoved, narodno pripadnost, telesno in duševno konstitucijo</p>	<p>Temeljni cilj vrtca oziroma šole je omogočiti optimalni razvoj vsakemu otroku v vrtcu oziroma šoli. Vsi otroci ne glede na individualne ali skupinske razlike imajo pravico do enakih možnosti za optimalno napredovanje v vzgoji in izobraževanju. Svetovalna služba v vrtcu oziroma šoli sodeluje pri zagotavljanju, vzpostavljanju in vzdrževanju pogojev za optimalni razvoj vsakega otroka v vrtcu oziroma šoli.</p>

Svetovalna služba v vrtcu oziroma šoli pomaga in sodeluje z osnovnim namenom, da bi bili vsi posamezni udeleženci v vrtcu oziroma šoli in vzgojno-izobraževalna ustanova kot celota čimbolj uspešni pri uresničevanju temeljnega in v tem okviru vseh drugih sistemsko zastavljenih splošnih in posebnih vzgojno-izobraževalnih ciljev.

<p>pomaga in sodeluje, da bi bili vsi skupaj čimbolj uspešni</p>	<p>Naloga svetovalne službe v vrtcu oziroma šoli je, da v skladu s svojo strokovno usposobljenostjo nudi pomoč posameznikom in skupinam v vrtcu oziroma šoli ter sodeluje pri načrtovanju, izvajanju in evalvaciji vsakdanjega vzgojno-izobraževalnega dela v vrtcu oziroma šoli in tako prispeva k čim večji uspešnosti posameznikov, skupin in vrtca oziroma šole kot celote.</p>
---	---

Svetovalna služba v vrtcih oziroma šolah opravlja interdisciplinarno zasnovano strokovno delo v vrtcu za vrtec oziroma v šoli za šolo.

interdisciplinarno delo	<p>Delo svetovalne službe v vrtcu oziroma šoli je zaradi kompleksne povezanosti pedagoških, psiholoških in socialnih vprašanj v zasnovi interdisciplinarne narave, zato je z vidika opredelitve svetovalne službe v vrtcu oziroma šoli pomembno sodelovanje svetovalnih delavcev z različnim strokovnim profilom v timu.</p> <p>Za sodelovanje med svetovalnimi delavci z različnim strokovnim profilom je najpomembnejše, da si vsak posamezni svetovalni delavec vedno znova prizadeva, da v skladu s svojo strokovno usposobljenostjo čimbolj jasno opredeli svoj vsakokratni delež oziroma prispevek v projektu pomoči in/ali sodelovanja. Sodelovanje med svetovalnimi delavci z različnim strokovnim profilom naj temelji na vzajemni podpori, vzpostavljanju in ohranjanju strokovnih različnosti ter posebnosti, in ne na izključevanju ali stapljanju mej in razlik med različnimi strokovnimi profili oziroma strokovnostmi.</p> <p>Interdisciplinarni pristop pa se ne nanaša samo na povezovanje in sodelovanje svetovalnih delavcev z različnim strokovnim profilom, temveč se v enaki meri nanaša tudi na ustvarjalno interdisciplinarno soočanje in sodelovanje z drugimi strokovnimi sodelavci tako v vrtcu oziroma šoli kakor tudi iz ustreznih zunanjih ustanov.</p>
v vrtcu za vrtec oziroma v šoli za šolo	<p>Mesto svetovalne službe v vrtcu oziroma šoli je znotraj ustanove, v kateri in za katero opravlja svetovalno delo. Samo znotraj vrtca oziroma šole se zmore najbolj učinkovito odzvati na vsakokratne individualne potrebe udeležencev kakor tudi potrebe vrtca oziroma šole kot celote.</p>

Njena temeljna naloga je, da se na podlagi svojega posebnega strokovnega znanja preko svetovalnega odnosa in na strokovno avtonomni način vključuje v kompleksno reševanje pedagoških, psiholoških in socialnih vprašanj vzgojno-izobraževalnega dela v vrtcu oziroma šoli s tem, da pomaga in sodeluje z vsemi udeleženci v vrtcu oziroma šoli in po potrebi tudi z ustreznimi zunanjimi ustanovami.

na podlagi posebnega strokovnega znanja	<p>Svetovalna služba v vrtcu oziroma šoli pomaga in sodeluje s svojim posebnim strokovnim znanjem in na tej osnovni podlagi opravlja posebna strokovna dela, ki so za čimbolj uspešno in kvalitetno uresničevanje zastavljenih vzgojno-izobraževalnih ciljev pomembna in potrebna.</p>
--	--

preko svetovalnega odnosa

Pojem svetovalnega odnosa je temeljno strokovno izhodišče za svetovalno službo v vrtcu oziroma šoli. Pomeni posebni strokovni pristop, ki bistveno opredeljuje vse različne oblike in metode dela svetovalne službe. Po njem je svetovalna služba imenovana.

Svetovalni odnos je posebni strokovni odnos, ki temelji na dogovoru z vsakim posameznim udeležencem.

Svetovalna služba si preko svetovalnega odnosa prizadeva vzpostaviti, razvijati in vzdrževati ustvarjalno soočanje in sodelovanje vseh udeležencev v projektu pomoči in/ali sodelovanja. Preko svetovalnega odnosa si prizadeva vzdrževati odprte možnosti za stalno vzpostavljanje in razvijanje mreže pomoči ter sodelovanja svetovalne službe z vsemi udeleženci.

Svetovalna služba je odgovorna, da vedno znova s svoje strani strokovno korektno vzpostavlja in vzdržuje svetovalni odnos z vsemi udeleženci v vrtcu oziroma šoli.

na strokovno avtonomni način

V strokovnem pogledu je svetovalna služba v vrtcu oziroma šoli pri svojem delu avtonomna. Vselej - ne glede na mišljenje ali pričakovanja drugih v vzgojno-izobraževalni ustanovi - je dolžna posredovati korektna strokovna mnenja. Ko gre za strokovna vprašanja, o načinih svojega dela odloča sama. Prav tako ima pravico in dolžnost odkloniti vse naloge in zadolžitve, ki so v nasprotju s strokovnimi načeli dela ali poklicnim etičnim kodeksom.

Če svetovalno službo v vrtcu oziroma šoli sestavlja več svetovalnih delavcev z različnim strokovnim profilom, strokovno avtonomno ravnanje zavezuje vsakega posameznega svetovalnega delavca.

Z lastno strokovno avtonomno držo svetovalna služba hkrati prispeva k strokovni avtonomiji vrtca oziroma šole.

se vključuje v kompleksno reševanje vprašanj vzgojno-izobraževalnega dela v vrtcu oziroma šoli

Za svetovalno službo je pomembno, da v skladu s svojo strokovno usposobljenostjo pri svojem delu pristopa celostno in kompleksno. Svetovalna služba v projektih pomoči in/ali sodelovanja zato vedno pristopa tudi z vidika konteksta (mreže interakcij in ravnanj).

Svetovalna služba v vrtcu oziroma šoli se pri svojem delu ne omejuje na individualiziran pristop, ki bi izključeval sistemski oziroma kontekstualni vidik težav ali motenj. Posameznikove težave ali težave skupine si zato prizadeva reševati na obeh ravneh, neposredno s posameznikom na individualni ravni in posredno na ravni konteksta.

<p>pomaga in sodeluje z vsemi udeleženci</p>	<p>Iz celostnega in kompleksnega pristopa svetovalne službe sledi, da svojo temeljno nalogo lahko opravlja le preko sodelovanja z vsemi podsistemi oziroma udeleženci vrtca oziroma šole. Do nobenega od podsistemov oziroma udeležencev (posameznikov ali skupin) si ne sme zapirati poti, nasprotno, s svojo posebno strokovno držo si mora zagotavljati stalno možnost sodelovanja z vsemi udeleženci.</p> <p>Ker za otroka v vrtcu oziroma šoli najpomembnejši kontekst zagotovo predstavlja oddelčna skupina, v okviru katere se pod vodstvom vzgojiteljev oziroma učiteljev odvija vsakdanje vzgojno-izobraževalno delo, je za svetovalno službo še posebnega pomena uspešno sodelovanje prav z vzgojitelji in učitelji.</p>
<p>po potrebi tudi z ustreznimi zunanjimi ustanovami</p>	<p>Z vidika strokovne avtonomnosti, celostnega in interdisciplinarnega pristopa je za svetovalno službo pomembno sodelovanje z zunanjimi strokovnimi sodelavci, tako s svetovalnimi delavci drugih strokovnih profilov iz sosednjih vrtcev oziroma šol kot s strokovnimi sodelavci iz ustreznih drugih ustanov.</p>

Svetovalna služba v vrtcu oziroma šoli je potemtakem strokovni sodelavec v vrtcu oziroma v šoli, ne pa strokovni servis vrtca oziroma šole za vrtec oziroma šolo.

<p>strokovni sodelavec, ne strokovni servis</p>	<p>Svetovalna služba je strokovni sodelavec v vrtcu oziroma šoli, ki skupaj z drugimi strokovnimi delavci v vrtcu oziroma šoli oblikuje vsakdanje življenje v vrtcu oziroma šoli.</p> <p>Svetovalna služba v vrtcu z vrtcem oziroma v šoli s šolo sodeluje že v izhodišču - pri samem načrtovanju, vzpostavljanju in vzdrževanju ustreznih pogojev za varno in hkrati spodbudno vzgojno-izobraževalno okolje, ki omogoča otrokovo optimalno napredovanje. Svetovalne službe v vrtcu oziroma šoli potemtakem ni mogoče razumeti kot servis, ki naj bi interventno priskočil na pomoč samo ob različnih motnjah in težavah.</p>
--	---

1.2 Temeljna načela

Temeljna načela predstavljajo osnovno orientacijo ali okvir za profesionalno opravljanje svetovalnega dela v vrtcih oziroma šolah.

1. Načelo strokovnosti in strokovnega izpopolnjevanja

Svetovalni delavci v vrtcu oziroma šoli morajo delo opravljati strokovno korektno, t. j. v skladu s strokovnimi spoznanji in s strokovno etičnimi načeli.

Temeljna strokovno etična načela, po katerih se morajo ravnati svetovalni delavci ne glede na izobrazbo oziroma strokovni profil, in ne glede na to, v kateri vzgojno-izobraževalni ustanovi opravljajo svetovalno delo, so *načelo dobrobiti*, *načelo prostovoljnosti* in *načelo zaupanja*.

Prvo temeljno načelo svetovalnega dela, iz katerega izhaja in na katerem gradi svetovalna služba v vrtcu oziroma šoli, je *dobro otroka, učenca, vajenca, dijaka*, še posebno zato, ker gre za najšibkejšega in najbolj ranljivega udeleženca v vrtcu oziroma šoli. Svetovalno delo v prvi vrsti ne sme biti v škodo otroka, učenca, vajenca, dijaka, ne sme mu povzročati neupravičenega nelagodja, stisk, zadreg in stresov, ne sme ga stigmatizirati v socialnem okolju.

Drugo načelo je *načelo prostovoljnosti*. Vsi udeleženci v vrtcu oziroma šoli morajo v svetovalni odnos vstopati prostovoljno. Otrok, učenec, vajenec, dijak in njegovi starši v svetovalni odnos ne smejo biti prisiljeni. Svetovalni odnos je avtonomna odločitev vseh udeleženih v njem. Načelo prostovoljnosti ne velja v posebnih primerih, ko je ogrožen otrok oziroma kdo drug.

Tretje načelo svetovalnega dela je *načelo zaupanja in zaupnosti* povedanega v svetovalnem odnosu, ki je pogoj, da se svetovalni odnos sploh lahko vzpostavi. Strokovno etično načelo zaupnosti se pri opravljanju svetovalnega dela v vrtcu oziroma šoli dopolnjuje s pravili varstva osebnih podatkov.

Svetovalni delavci v vrtcih oziroma šolah imajo pravico in so se dolžni stalno strokovno izpopolnjevati ter preverjati lastno strokovnost v supervizijskih, intervizijskih in podobnih skupinah.

2. Načelo strokovne avtonomnosti

V strokovnem pogledu je svetovalna služba v vrtcu oziroma šoli pri svojem delu avtonomna. Vselej – ne glede na mišljenje ali pričakovanja drugih v vzgojno-

izobraževalni ustanovi – je dolžna posredovati korektna strokovna mnenja. Ko gre za strokovna vprašanja, o načinih svojega dela odloča sama. *Svetovalna služba v vrtcu oziroma šoli ima pravico in dolžnost odkloniti vse naloge in zadolžitve, ki so v nasprotju s strokovno etičnimi načeli dela.*

Načelo strokovne avtonomnosti velja tudi za odnos med svetovalnimi delavci znotraj svetovalne službe. Ustvarjalno sodelovanje med svetovalnimi delavci z različnim strokovnim profilom temelji na strokovni avtonomnosti vsakega posameznega svetovalnega delavca, zato je najpomembnejše, da vsak posamezni svetovalni delavec vedno znova v skladu s svojo strokovno usposobljenostjo čimbolj jasno opredeli svoj vsakokratni delež oziroma prispevek v projektu pomoči in/ali sodelovanja. Svetovalni delavec ima v odnosu do svetovalnega delavca drugega strokovnega profila prav tako pravico in dolžnost odkloniti vse naloge, ki presegajo njegovo strokovno področje.

Sodelovanje med svetovalnimi delavci z različnim strokovnim profilom naj potemtakem temelji na jasnih strokovno avtonomnih opredelitvah in prispevkih, na njihovi vzajemni podpori, na vzpostavljanju in ohranjanju strokovnih mej, različnosti ter posebnosti, in ne na izključevanju ali stapljanju različnih strokovnih profilov oziroma strokovnosti.

Z vidika strokovne avtonomnosti je pomembno, da se svetovalna služba oziroma svetovalni delavec, kadar je treba, zna obrniti na ustreznega strokovnjaka tudi zunaj vrta oziroma šole.

3. Načelo interdisciplinarnosti, strokovnega sodelovanja in povezovanja

Svetovalni delavec v vrtcu oziroma šoli je lahko pedagog, psiholog, socialni delavec, defektolog ali socialni pedagog. *Načelo interdisciplinarnosti ter strokovnega sodelovanja in povezovanja velja za svetovalno službo v vrtcu oziroma šoli ne glede na to, če jo sestavlja eden, dva ali več svetovalnih delavcev.* Delo svetovalne službe je zaradi kompleksne povezanosti pedagoških, psiholoških in socialnih vprašanj najbolj učinkovito, kadar jo sestavlja tim različnih strokovnjakov. S tega zornega kota je smiselno povezovanje in sodelovanje svetovalnih delavcev različnega strokovnega profila iz različnih vrtcev oziroma šol kakor tudi svetovalnih delavcev s strokovnjaki iz ustreznih zunanjih ustanov.

Interdisciplinarno povezovanje in sodelovanje pa ne velja samo za svetovalne delavce v svetovalni službi, temveč za vse strokovne delavce v vrtcu oziroma šoli. Svetovalna služba s svojo specifično strokovno držo *spodbuja in pomaga vzdrževati kulturo interdisciplinarnega povezovanja in sodelovanja* v vrtcu oziroma šoli kot celoti.

Svetovalna služba v vrtcu oziroma šoli se strokovno povezuje in sodeluje *tudi s strokovnimi sodelavci v ustreznih zunanjih ustanovah z namenom dopolnjevanja v svetovalni dejavnosti* bodisi na področju pomoči posamezniku ali skupini bodisi na področju razvojnih in preventivnih dejavnosti, ki se nanašajo na vrtec oziroma šolo kot celoto (npr. s svetovalnimi centri, vzgojnimi posvetovalnicami, z zdravstvenimi domovi ter drugimi ustreznimi zdravstvenimi ustanovami in organizacijami, s centri za socialno delo ter drugimi ustreznimi socialno-varstvenimi ustanovami in organizacijami, z Zavodom RS za šolstvo, Zavodom RS za zaposlovanje, matičnimi fakultetami, Pedagoškim inštitutom in raznimi drugimi vladnimi ter civilno-družbenimi ustanovami, organizacijami in društvi). Zunanji strokovni sodelavec svetovalne službe v vrtcu je tudi svetovalna služba v drugem vrtcu ali svetovalna služba v šoli in obratno.

Z vidika celostnosti ter večje učinkovitosti in profesionalnosti opravljenega svetovalnega dela v posameznem vrtcu oziroma šoli je pomembno tudi medsebojno strokovno povezovanje in sodelovanje svetovalnih delavcev iz istovrstnih in različnih (glede na stopnjo in vrsto) vzgojno-izobraževalnih ustanov.

4. Načelo aktualnosti

Svetovalna služba v vrtcu oziroma šoli opravlja svetovalno delo za vrtec oziroma šolo. Pri svojem delu mora upoštevati posebnosti posameznega vrtca oziroma šole in izhajati iz vsakokratnih potreb posameznega vrtca oziroma šole, tako vsakokratnih življenjskih potreb udeležencev posameznikov, potreb oddelka, razreda, skupine, predmeta ipd. kot tudi dolgoročnejših razvojnih potreb vrtca oziroma šole kot ustanove. *Program svetovalne službe v vrtcu oziroma šoli je del vsakokratnega programa vrtca oziroma šole.*

5. Načelo razvojne usmerjenosti

Delo svetovalne službe v vrtcu oziroma šoli je v skladu z najsplošnejšim vzgojno-izobraževalnim ciljem tako vrtca kot šole usmerjeno v *optimalni razvoj otroka, učenca, vajenca ali dijaka* ter hkrati v *razvoj vrtca oziroma šole* kot celote.

Neposredno individualno ali skupinsko delo z otroki, učenci, vajenci ali dijaki se dopolnjuje s posrednimi oblikami svetovalnega dela, med katerimi je zelo pomembno razvojno-analitično delo, ki se nanaša na ugotavljanje in spreminjanje celote pogojev tako posameznikovega vsakdanjega življenja in dela v vrtcu oziroma šoli kot vzgojno-izobraževalnega dela v vrtcu oziroma šoli sploh.

6. Načelo fleksibilnega ravnotežja med osnovnimi vrstami dejavnosti svetovalne službe

Ne glede na to, ali gre za svetovalno službo v vrtcu ali šoli, in ne glede na to, ali svetovalno službo sestavlja pedagog, psiholog, socialni delavec, defektolog ali socialni pedagog, mora program svetovalne službe vsebovati vse tri osnovne vrste dejavnosti svetovalne službe, *dejavnosti pomoči, razvojne in preventivne dejavnosti ter dejavnosti načrtovanja in evalvacije*. Samo tako je zagotovljena celostnost prispevka svetovalne službe v vrtcu oziroma šoli.

Konkretni izbor dejavnosti znotraj posamezne osnovne vrste dejavnosti svetovalne službe pa je odvisen od strokovnega profila svetovalnega delavca oziroma strokovnih profilov svetovalnih delavcev v svetovalni službi in od posebnosti ter vsakokratnih aktualnih in razvojnih potreb vrtca oziroma šole.

7. Načelo celostnega pristopa

Za svetovalno službo v vrtcu oziroma šoli je zelo pomembno, da pri svojem delu vselej pristopa celostno - da upošteva posameznika kot osebnost v celoti in da pri obravnavi posameznika ne spregleda, da je posameznik s svojim ravnanjem vselej del ožjega in širšega socialnega okolja. *V svetovalnem odnosu zato nujno upošteva posameznikove povezave z ostalimi udeleženci oziroma podsistemi, ki tako ali drugače vplivajo na njegovo ravnanje*. Prav zato svetovalna služba v vrtcu oziroma šoli pomaga in sodeluje na obeh ravneh, na individualni, t. j. *na ravni posameznika*, in *na ravni konteksta* v vzgojno-izobraževalni ustanovi ter širšem socialnem okolju, t. j. na ravni celote.

Za delovanje svetovalne službe v vrtcu oziroma šoli na ravni celote (konteksta) je zelo pomembno, da znotraj vzgojno-izobraževalne ustanove kakor tudi v razmerju do zunanjih sodelavcev oziroma udeležencev vzpostavi in ohranja položaj, ki ji omogoča stalno in odprto sodelovanje z vsemi udeleženci. *Še posebno pomembno je, da ta dragoceni položaj vzpostavi in vzdržuje z vzgojitelji in učitelji, nosilci vzgojno-izobraževalnega dela v vrtcu oziroma šoli*.

8. Načelo sodelovanja v svetovalnem odnosu

Svetovalna služba si s svoje strani preko svetovalnega odnosa prizadeva vzpostavljati in vzdrževati pogoje tako za stalne odprte možnosti sodelovanja svetovalne službe z vsemi udeleženci kakor tudi za ustvarjalno sodelovanje udeležencev med seboj v projektih pomoči in/ali sodelovanja.

Svetovalna služba si na podlagi svojega posebnega strokovnega znanja preko svetovalnega odnosa prizadeva za sodelovanje, ki temelji na ustvarjalno kritičnem

soočanju vsestranskih pristranosti in konfliktov ter razvijanju sposobnosti za ravnanje z njimi oziroma za njihovo preseganje *na način, ki omogoča nadaljevanje sodelovanja* med obema stranema oziroma med vsemi udeleženi v svetovalnem odnosu.

Svetovalna služba si zato prizadeva, da vedno znova sebi in drugim pomaga preseči možne pristranosti in konflikte na odnosni ravni ter tako ponovno vzpostavi pogoje za sodelovanje z udeleženci oziroma udeležencev med seboj.

Za lastno dostopnost vsem udeležencem si mora svetovalna služba stalno prizadevati in jo vzdrževati. Prav zato je zelo pomembno, da svetovalna služba v vrtcu oziroma šoli ne nastopa kot predstavnik enega podsistema proti drugemu. *Svetovalna služba je strokovni sodelavec vseh udeležencev, ne pa servis enega podsistema proti drugemu.*

9. Načelo evalvacije lastnega dela

Naslanjanje svetovalnega dela na posebne in vsakokratne potrebe vrtca oziroma šole zahteva dobro načrtovanje in evalvacijo lastnega dela.

Eden od najpomembnejših pogojev profesionalnosti je evalvacija lastnega dela. Da bi bili v prihodnje boljši in učinkovitejši, se je treba z rezultati dela soočiti na čimbolj kritičen in objektivni način. Bistvo evalvacije je zato v prvi vrsti kritična analiza svetovalnega dela, ki sloni na primerjavi načrtovanih ciljev in rezultatov.

1.3 Osnovne vrste dejavnosti

Svetovalna služba se vključuje v kompleksno reševanje pedagoških, psiholoških in socialnih vprašanj v vrtcu oziroma šoli preko treh osnovnih, med seboj povezanih in pogosto prepletenih vrst dejavnosti svetovalne službe:

- *dejavnosti pomoči,*
- *razvojnih in preventivnih dejavnosti ter*
- *dejavnosti načrtovanja in evalvacije.*

Svetovalna služba preko teh treh osnovnih vrst dejavnosti pomaga vsem možnim udeležencem v vrtcu oziroma šoli (otrokom, učencem, vajencem, dijakom, vzgojiteljem, učiteljem, vodstvu, staršem) in z njimi sodeluje na naslednjih področjih vsakdanjega življenja in dela v vrtcu oziroma šoli:

- *učenja in poučevanja (oz. igre in poučevanja v vrtcu),*
- *šolske kulture, vzgoje, klime in reda (oz. kulture, vzgoje, klime in reda v vrtcu),*
- *telesnega, osebnega (spoznavnega in čustvenega) in socialnega razvoja,*

- *šolanja in poklicne orientacije (oz. sprejema otrok v vrtec in njihovega prehoda v šolo)*
- ter na področju *socialno-ekonomskih stisk*.

1. Dejavnosti pomoči

Pomoč zajema vse tiste dejavnosti, naloge in projekte svetovalne službe, ki so odgovor na potrebo po pomoči kogarkoli od možnih udeležencev vzgojno-izobraževalnega dela v vrtcu oziroma šoli.

Ker je za svetovalno službo bistvenega pomena, da pri svojem delu pristopa celostno in kompleksno, dejavnosti pomoči obsegajo tako *najrazličnejše neposredne oblike dajanja pomoči posamezniku ali skupini* kakor tudi *vrsto posrednih strokovnih aktivnosti*, ki so potrebne znotraj ali tudi zunaj vrtca oziroma šole.

2. Razvojne in preventivne dejavnosti

Razvojne in preventivne dejavnosti svetovalne službe so *del razvojnih nalog vrtca oziroma šole* kot ustanove. Svetovalna služba se vključuje v razvojno-analitično delo v vrtcu oziroma šoli, s pomočjo katerega se spremlja in ugotavlja obstoječe stanje. Sodeluje pri načrtovanju raznih sprememb in izboljšav v vzgojno-izobraževalnem procesu, vodi ali koordinira različne razvojne, inovativne in preventivne projekte v vrtcu oziroma šoli.

Del razvojnih nalog so različne *preventivne oblike dela*, za katere je z vidika opredelitve svetovalne službe posebno pomembno, da niso usmerjene le neposredno na posameznika ali skupino, temveč *se praviloma usmerjajo tudi na odstranjevanje ovir in vzpostavljanje ustreznih pogojev v vzgojno-izobraževalnem okolju*.

3. Dejavnosti načrtovanja in evalvacije

Med temeljne dejavnosti svetovalne službe v vrtcu oziroma šoli nujno sodita tudi načrtovanje in evalvacija, ki se prepletata tako z nudenjem pomoči kot z razvojnim in preventivnim delom.

Dejavnosti načrtovanja in evalvacije so pomembne za operacionalizacijo, vrednotenje ter zagotavljanje celostnosti in kontinuiranosti prispevka svetovalne službe pri reševanju individualnih, skupinskih in drugih kompleksnih problemov vrtca oziroma šole. Prav zato predstavljajo *bistven pogoj za kvalitetno opravljeno delo in ustvarjalni razvoj* tako same svetovalne službe kot vrtca oziroma šole v celoti.

2. SVETOVALNA SLUŽBA V GIMNAZIJAH, NIŽJIH IN SREDNJIH POKLICNIH ŠOLAH TER STROKOVNIH ŠOLAH IN V DIJAŠKIH DOMOVIH

2.1 Uvod

Šolska svetovalna služba je tisto posebno mesto v šoli³, s katerega se vzpostavlja svetovalni odnos z vsemi udeleženi v šoli. Temeljne funkcije svetovalne službe (svetovanje, posvetovanje, koordinacijo) opravlja na način tega posebnega odnosa. V šoli se na svoj posebni način preko svetovalnega odnosa vključuje v procese dogovarjanja, sodelovanja, povezovanja in pobude.

Preko svetovalnega odnosa si vedno znova prizadeva za jasno in strokovno opredelitev problema oziroma vprašanja, za prepoznavanje in ustvarjalno kritično presejanje najrazličnejših pristranosti in konfliktnosti vseh udeleženi v projektu pomoči in/ali sodelovanja, za vzpostavljanje dogovorov in sporazumov, ki temeljijo na razvidnosti mej, vlog in odgovornosti.

Preko svetovalnega odnosa si šolska svetovalna služba v projektih pomoči in/ali sodelovanja prizadeva vzpostavljati in vzdrževati pogoje, v okviru katerih je uspešno dogovarjanje in sodelovanje možno tudi nadaljevati. *Šolska svetovalna služba je zato tisto posebno mesto pomoči in sodelovanja v šoli, kjer se vsakokrat mobilizirajo strokovne in človeške moči za pomoč in podporo pri vzgojno-izobraževalnem*

³ V nadaljnjem besedilu se za vse šole v srednjem splošnem ter v poklicnem in strokovnem izobraževanju uporablja izraz »šola« in za svetovalno službo v vseh teh različnih vrstah šol »šolska svetovalna služba«. Z izrazom »šola« se zajema tudi dijaške domove in z izrazom »šolska svetovalna služba« tudi svetovalno službo v dijaških domovih, razen v primerih, ko je na to posebej opozorjeno.

*delu z dijaki oziroma vajenci ter za neposredno pomoč in podporo dijaku oziroma vajencu.*⁴

Kot posebno mesto dogovarjanja, sodelovanja, razvojnega dela, pobude in pomoči svetovalna služba v šoli nagovarja dijake, njihove starše, učitelje in druge strokovne sodelavce v šoli in zunaj nje ter vodstvo šole. *Zelo pomembno je, da je svetovalna služba vsem udeležencem v šoli enako dostopna in da je dostopnost vsem dovolj dobro razvidna.* Sama si mora prizadevati, da najde pot do tistih podsistemov oziroma posameznih udeležencev v šoli (dijakov, učiteljev, staršev ...), ki se ne čutijo nagovorjeni.

Delo šolske svetovalne službe je usmerjeno k fleksibilnemu prilagajanju šole tako splošnim kot posebnim potrebam dijakov. Šolska svetovalna služba sodeluje pri vzpostavljanju optimalnih pogojev za učenje in napredovanje vseh dijakov in v tem istem temeljnem okviru tudi dijakov s posebnimi potrebami.

V projektu prilagajanja šole dijakom s posebnimi potrebami šolska svetovalna služba z nosilcem individual(izira)nega programa (praviloma učiteljem oziroma razrednikom) sodeluje kot *koordinator*, ki v ta namen spodbudi in poveže vse potrebne strokovne moči za pripravo, izvedbo in spremljanje individual(izira)nega programa. Svetovalna služba se v samo načrtovanje, izvedbo in spremljanje individual(izira)nega programa vključuje v skladu s svojo strokovno usposobljenostjo.

Delo šolske svetovalne službe v gimnazijah, nižjih in srednjih poklicnih ter strokovnih šolah in v dijaških domovih temelji na:

- *posebni skrbi pri sprejemu, spremljanju in svetovanju novincem, ponavljalcem, preusmerjenim, integriranim dijakom ter pri prehajanju dijakov na naslednjo stopnjo izobraževanja in pri poklicni orientaciji,*
- *upoštevanju splošnih značilnosti in posebnosti v telesnem, osebnem (spoznavnem in čustvenem) in socialnem razvoju dijakov,*
- *ugotavljanju in upoštevanju značilnosti ožjega in širšega socialnega okolja, iz katerega prihajajo dijaki,*
- *upoštevanju splošnih značilnosti šole kot ustanove in njenih posebnosti (velikost, programi, kadrovske in materialni pogoji),*
- *ugotavljanju značilnosti in možnosti za izboljšanje vsakdanjega življenja in dela v šoli.*

V skladu s splošnimi izhodišči so osnovne vrste dejavnosti šolske svetovalne službe: *dejavnosti pomoči, razvojne in preventivne dejavnosti ter dejavnosti načrtovanja in evalvacije.* Dejavnosti se medsebojno prepletajo; tako razvojno in preventivno delo kot tudi nudenje pomoči potekata na osnovi načrtovanja in evalvacije. *Vse osnovne vrste dejavnosti so za šolsko svetovalno službo enako pomembne.*

⁴ V vsem nadaljnjem besedilu se tako za dijake v gimnazijah kot za vajence in dijake v poklicnih in strokovnih šolah uporablja izraz »dijak«.

Osnovna področja dejavnosti šolske svetovalne službe v gimnazijah, nižjih in srednjih poklicnih ter strokovnih šolah in v dijaških domovih so: *načrtovanje, spremljanje in evalvacija, razvojno-analitične naloge, svetovalno delo z dijaki, svetovalno delo z učitelji, svetovalno delo s starši, strokovno izpopolnjevanje in druge naloge.*

Šolska svetovalna služba načrtuje, spremlja in evalvira, opravlja razvojno-analitične naloge, svetovalno delo z dijaki, učitelji in starši, se strokovno izpopolnjuje in opravlja druge naloge na naslednjih področjih vsakdanjega življenja in dela v šoli: *na področju učenja in poučevanja; šolske kulture, vzgoje, klime in reda; telesnega, osebnega (spoznavnega in čustvenega) in socialnega razvoja; šolanja in poklicne orientacije ter na področju socialno-ekonomskih stisk.*

Delo svetovalne službe opravljajo svetovalni delavci, ki so psihologi, pedagogi, socialni delavci, socialni pedagogi in defektologi. Vsi so strokovno usposobljeni za opravljanje svetovalnega dela v vrtcih in šolah. »Programske smernice« vsem svetovalnim delavcem ne glede na njihov strokovni profil prinašajo koncept (doktrino) šolskega svetovalnega dela, zato ponujajo samo najširši skupni okvir za konkretno strokovno delo. *Naloga vsakega posameznega svetovalnega delavca pa je, da glede na posebnosti ter vsakokratne potrebe šole in vseh udeleženi v njej s pomočjo »Programskih smernic« v skladu s svojo strokovno usposobljenostjo vsakokrat izbere in jasno opredeli svoj posebni strokovni delež oziroma prispevek svetovalne službe v šoli.*

2.2 Osnovna področja dela svetovalne službe v gimnazijah, nižjih in srednjih poklicnih šolah ter strokovnih šolah in dijaških domovih

Osnovna področja dela in *predlog* časovnega razmerja za posamezna področja dela svetovalne službe v gimnazijah, nižjih in srednjih poklicnih ter strokovnih šolah in dijaških domovih so:

• načrtovanje, spremljanje in evalvacija	10–15%
• razvojno-analitične naloge	5–10%
• svetovalno delo z vajenci in dijaki	30–40%
• svetovalno delo z učitelji	20–25%
• svetovalno delo s starši	15–20%
• strokovno izpopolnjevanje	5–10%
• druge naloge	5–10%

V nadaljevanju so po posameznih področjih dela navedene naloge šolske svetovalne službe. Naloge so predstavljene *tudi v obliki standarda* zato, da bi se kolikor je le mogoče zagotovil enakovreden standard šolskih svetovalnih služb v različnih šolah

in s tem enakovreden položaj vseh udeležencev in še posebno dijakov v odnosu do šolske svetovalne službe v različnih šolah.

V obliki standarda je ponujena bodisi vsebina bodisi pričakovani obseg posamezne naloge svetovalne službe. Predvideni standard je treba brati pogojno, ker ga je možno doseči le v primerih, ko je na šoli zaposlen *en svetovalni delavec na največ vsakih 16 oddelkov*.

Kolikor predlagani normativ ni zagotovljen, se standarda ne upošteva. *V primeru, ko standarda ni mogoče upoštevati, si svetovalna služba s »Programskimi smernicami« pomaga, da v skladu s svojo strokovno usposobljenostjo in glede na posebnosti in vsakokratne potrebe šole ter vseh udeleženi v njej med ponujenimi nalogami izbere prioritete naloge.*

Enako pogojno je treba vzeti tudi *predlog* razmerja časa za posamezna področja dela svetovalne službe, ki izhaja iz predlaganih standardov.

Navedena področja dela in naloge se smiselno uporabljajo tudi za načrtovanje dela svetovalne službe v dijaškem domu. Pri tem se izrazi kot so učitelj, učni načrt ipd. berejo kot vzgojitelj, vzgojna skupina, vzgojni načrt ipd. Predlagani standardi in predlog razmerja časa za posamezna področja dela za svetovalno službo v dijaških domovih zaradi uvajanja teh služb na tem področju še ne veljajo.

2.2.1 Načrtovanje, spremljanje in evalvacija dela šole in šolskega svetovalnega dela

1. Sodelovanje pri oblikovanju letnega delovnega načrta šole in načrtov posameznih dejavnosti šole

Standard

- predlog akcij za izboljšanje kakovosti dela v šoli
- predlogi za oblikovanje oddelkov
- sodelovanje pri pripravi in izvedbi predinformativnih in informativnih dni

2. Letni delovni načrt šolske svetovalne službe

Standard

Letni delovni načrt šolske svetovalne službe naj bo oblikovan na podlagi rezultatov razvojno-preučevalnih nalog ter analiz stanja in potreb dijakov, učiteljev in staršev. Vključuje naj prioritete naloge za posamezno šolsko leto. V letnem delovnem načrtu naj bodo navedena področja dela, naloge, nosilci, sodelavci, udeleženci, okvirni rok (mesec), trajanje (okvirno).

3. Spremljanje opravljenih nalog

Standard

Spremljanje opravljanja nalog naj omogoči spremljanje vsebine in časa, porabljenega za izvedbo nalog, za pripravo na delo pa vsaj za vse skupinske oblike dela z različnimi udeleženci.

4. Evalvacija izvedenih nalog - letno poročilo o delu svetovalne službe

Standard

Analize in interpretacije rezultatov z vidika uresničitve postavljenih ciljev, navedba deležev porabljenega časa za posamezno področje dela, navedba posebnosti v izvedbi, najpomembnejših težav in ovir, ki so nastale pri delu ter pomembnih in nujnih nalog, ki naj jih vsebuje letni delovni načrt v naslednjem šolskem letu.

5. Sodelovanje pri evalvaciji dela šole

Standard

Sodelovanje lahko zajema področja z naslednjimi problemskimi sklopi: kvaliteta učenja, novosti na področju didaktike in metodike, kakovost reševanja socialno-ekonomskih problemov, vpisna problematika, osip, prešolanje, preusmeritve, učni uspeh po predmetih in predmetnih področjih, problematika poklicne orientacije, uspešnost šole pri vzgojno-izobraževalnem delu z dijaki s posebnimi potrebami ipd.

6. Posvetovalno delo z vodstvom šole

Standard

Svetovalni delavec načrtuje vsaj eno uro tedensko za različne oblike sodelovanja z vodstvom (za individualne oblike sodelovanja, kolegije, delovne sestanke ipd.).

2.2.2 Razvojno-analitične naloge

Svetovalna služba v dogovoru z vodstvom šole in učitelji vsako šolsko leto opredeli obvezne in izbirne razvojno-analitične naloge. Med vsakoletne obvezne razvojno-analitične naloge sodijo *analiza potreb po svetovalni pomoči, analize učne uspešnosti in napredovanja dijakov ter vsaj ena analiza s področja psiho-socialne problematike dijakov*. Drugi možni primeri razvojno-analitičnih nalog, med katerimi lahko izbira svetovalna služba, pa so: šolska kultura, klima, red; vpis novincev; ponavljavci; vzgojno-izobraževalno delo z dijaki s posebnimi potrebami; izostajanje in drugi disciplinski problemi; potrebe po štipendiranju in ponudbe štipendij; izstopajoči dosežki dijakov na šolskih in izvenšolskih področjih; izobraževalne ponudbe v ožjem in širšem okolju; raziskovalno delo dijakov; interesi dijakov ter interesne dejavnosti; droge in druge oblike zasvojenosti; didaktike in metodike pouka ter drugih dejavnosti v šoli; uspešnost nekdanjih dijakov v delu ali nadaljnjem šolanju; spremljanje razvoja poklicne zrelosti in uspešnosti poklicne socializacije ipd.

K razvojno-analitičnemu delu svetovalne službe spada tudi sodelovanje pri raznih šolskih razvojnih projektih ter pri razvojnih projektih ustreznih zunanjih ustanov (Zavoda RS za šolstvo, Pedagoškega inštituta, matičnih fakultet, ustreznih služb in ustanov s področja zdravstva in socialnega varstva ipd.).

Standard

Razvojno-analitično delo naj zajema 100 do 170 ur letne delovne obveznosti svetovalnega delavca.

2.2.3 Svetovalno delo z dijaki

1. Vpis in sprejem novincev

Standard

- uvodni razgovor s kandidatom, sprejem in kontrola ustreznih kandidatovih dokumentov, zapis posebnih kandidatovih želja
- informacije in pomoč pri prenosu prijav
- vpisovanje dijakov, ki se želijo prešolati
- svetovanje dijakom, ki se želijo prešolati

2. Spremljanje in svetovanje novincem, ponavljalcem, preusmerjenim

Gre za probleme prehoda in prilagajanja, učno, vedenjsko, socialno in osebno problematiko.

Standard

- evidentiranje in razvojno spremljanje novincev, ponavljalcev in preusmerjenih dijakov
- vsakemu dijaku naj bo omogočen dostop do vsaj enega svetovalnega razgovora

3. Skupinske oblike dela z dijaki zaradi izboljšanja kvalitete učenja

Standard

Ponudba naj zajema različne aktivne oblike dela za izpopolnjevanje metod in tehnik učenja, informiranje o sodobnih spoznanjih s področja učenja, spoznavanje lastnih učnih stilov in podobno za vsako šolsko leto vsaj 4 ure na oddelek.

4. Svetovanje za osebni in socialni razvoj

Standard

Ponudba programa za spodbujanje osebnega in socialnega razvoja naj izhaja iz analize potreb dijakov in naj upošteva zakonitosti in posebnosti njihovega psihosocialnega razvoja. Letno naj za vsak letnik svetovalna služba vsaj za eno skupino vajencev oz. dijakov ponudi katero od dejavnosti iz programa za spodbujanje osebnega in socialnega razvoja.

5. Poklicna orientacija

Standard

Svetovalna služba koordinira naloge s področja poklicne orientacije. Dijaki morajo imeti možnost udeležiti se posebnih oblik skupinskega dela, s pomočjo katerih spoznavajo samega sebe, se informirajo o možnostih nadaljevanja šolanja ali vključitve v delo ter pridobivajo znanja in spretnosti, ki jih potrebujejo pri različnih prehajanjih. *Za dijake v zadnjem letniku svetovalna služba obvezno ponudi (ali organizira) vsaj en individualni razgovor.*

Standard

Svetovalna služba zagotavlja *dostopnost do informacij, povezanih s poklicno orientacijo, vsem udeležencem*, skrbi za dopolnjevanje ustrezne literature v šolski knjižnici ter se pri tem povezuje z Zavodom RS za zaposlovanje, Visokošolsko prijavno-informacijsko službo, delodajalci idr.

Standard

Svetovalna služba skupaj z razredniki in drugimi strokovnimi delavci šole, Zavodom RS za zaposlovanje, Visokošolsko prijavno-informacijsko službo, delodajalci idr. *zagotavlja stalno ponudbo skupinskih oblik poklicnega svetovanja dijakom, ki naj za prvi in drugi letnik obsega vsaj dveurno dejavnost, za tretji letnik triurno in za četrti letnik vsaj štiriurno.*

Tematski sklopi za posamezni letnik so lahko naslednji: *v prvem letniku* pričakovanja v zvezi s šolo in poklicem ter njihovo uresničevanje, seznanjanje z možnostmi napredovanja v šoli in v poklicu, *v drugem letniku* seznanjanje s procesi in učenje samospoznavanja, nadaljevanje seznanjanja z možnostmi napredovanja v šoli in poklicu, vprašanje izbirnih predmetov in študija, *v tretjem letniku* nadaljevanje samospoznavanja in seznanjanja z možnostmi šolskega in poklicnega napredovanja, vprašanje izbirnih predmetov in študija, seznanjanje z možnostmi za zaposlitev, seznanjanje z možnostmi, ki jih ponuja izobraževanje odraslih, nudenje dostopa do informacij o različnih možnostih doma in v tujini, *v četrtem letniku* nadaljevanje učenja samospoznavanja, seznanjanja z možnostmi, seznanjanje s procesi odločanja in učenje za prehod.

6. Identifikacija in pomoč pri reševanju socialno-ekonomskih stisk dijakov

- analiza stanja,
- informiranje o razpisih štipendij in drugih razpisih,
- koordinacija akcije za subvencioniranje prehrane dijakom,
- intervencije v posebnih primerih osebne ali socialne ogroženosti.

Standard:

Za vsak oddelek svetovalna služba načrtuje vsaj 2 uri letno.

7. Individual(izira)ni programi za dijake s posebnimi potrebami

Standard:

V projektu zagotavljanja ustreznih prilagoditev s strani šole dijakom s posebnimi potrebami (vključno s posebej nadarjenimi) svetovalna služba sodeluje kot koordinator vseh strokovnih sodelavcev znotraj in po potrebi tudi zunaj šole za pripravo in izvedbo individual(izira)nega programa, katerega nosilec je učitelj skupaj z vodstvom šole. *Svetovalna služba se v skladu s svojo strokovno usposobljenostjo vključuje v načrtovanje, izvajanje in spremljanje vzgojno-izobraževalnega dela z dijaki s posebnimi potrebami.* V okvir tega dela spada:

- sodelovanje z razredniki in drugimi učitelji pri pripravi ali tudi izvajanju individual(izira)nih programov za posebej nadarjene in druge dijake s posebnimi potrebami
- sodelovanje z vodstvom pri zagotavljanju ustreznih pogojev za integracijo dijakov s posebnimi potrebami
- zbiranje in posredovanje ustreznih informacij ter spodbujanje dijakov za zunaj šolske ponudbe (razni programi, Zoisove štipendije ipd.)
- sodelovanje in pomoč dijakom pri iskanju in izbiri ustreznih mentorjev
- koordinacija prostovoljcev in mentorstvo prostovoljcem
- koordinacija dela z zunaj šolskimi ustanovami

8. Svetovalna pomoč dijakom pri razreševanju osebnih razvojnih ali situacijskih težav (raznih osebnih stisk, učnih ali vedenjskih težav, socialne problematike)

Standard

Svetovalni delavec na dijakovo pobudo, pobudo staršev ali učiteljev v skladu s strokovno-etičnimi načeli organizira, izvaja in evalvira svetovalni postopek.

9. Pogovorne ure za dijake

Standard

Dijaki morajo imeti zagotovljeno stalno možnost neposrednega obračanja na svetovalno službo. Svetovalni delavec naj načrtuje *vsaj eno uro na dan za nenajavljene razgovore z dijaki.* Predvideni čas zanje se javno objavi.

10. Splošno razvojno–preventivni programi

Razvojno-preventivni programi so usmerjeni na aktualne in zaskrbljujoče probleme, ki jih zaznavajo mladi, starši ali vodstveni in strokovni delavci v vzgojno-izobraževalni ustanovi ali pa nanje opozarjajo različne razvojno-raziskovalne in svetovalne ustanove doma in v tujini. Svetovalna služba v okviru razvojno-preventivnih programov in projektov največkrat prevzema funkcijo koordiniranja organizacije in izvajanja, v skladu s svojo strokovno usposobljenostjo pa sodeluje tudi pri samem izvajanju. Razni razvojno-preventivni programi se na ustrezen način (jasna predstavitev ciljev, vsebine in metod dela) ponudijo dijakom, ki med njimi prostovoljno izbirajo.

Standard:

Ponudba naj za vsak letnik predvidi vsaj eno tematsko področje letno v obsegu najmanj 4 ure skupinskega dela.

2.2.4 Svetovalno delo z učitelji

1. Preučevanje potreb po strokovnem izpopolnjevanju in aktivna udeležba v internem strokovnem izpopolnjevanju

Standard

Svetovalni delavec sodeluje z vodstvom šole pri ugotavljanju potreb ter načrtovanju internega strokovnega izpopolnjevanja. V letnem delovnem načrtu predvidi izvajanje vsaj ene oblike aktivnega strokovnega izpopolnjevanja za strokovne delavce na šoli (delavnica, diskusijsko učenje ipd.).

2. Sodelovanje na sejah oddelčnega učiteljskega zbora

Standard

Svetovalni delavec sodeluje na seji oddelčnega učiteljskega zbora vedno, kadar se načrtujejo individual(izira)ni programi ali vprašanja, povezana s poklicno orientacijo, sicer pa po dogovoru in na pobudo razrednika.

3. Sodelovanje na sejah celotnega učiteljskega zbora

Standard

Svetovalni delavec aktivno sodeluje na vseh sejah učiteljskega zbora šole in soodloča v skladu z zakonodajo ter pravilniki.

4. Sodelovanje na strokovnih aktivih učiteljev

Svetovalni delavec se udeleži aktiva, kadar se tako dogovorita z vodjem, in lahko predlaga tudi posebno točko dnevnega reda.

Standard

Svetovalni delavec načrtuje vsaj eno udeležbo letno za vsak predmetni ali področni strokovni aktiv.

5. Svetovanje in posvetovanje z učitelji glede izvajanja pouka ali vodenja oddelčne skupnosti

Standard

Svetovalni delavec načrtuje za vsakega strokovnega delavca šole mesečno vsaj eno uro posvetovanj in drugih oblik sodelovanja pri načrtovanju, izvajanju, spremljanju ali evalvaciji vzgojno-izobraževalnega dela. Svetovalno pomoč izvaja na pobudo učitelja.

2.2.5 Svetovalno delo s starši

1. Predavanja, delavnice in druge oblike skupinskega dela s starši

Standard

Svetovalni delavec načrtuje letno *vsaj eno srečanje za vsak oddelek prvega in zaključnega letnika*. Priporočljivo je, da po dogovoru z razrednikom ne glede na letnik sodeluje na sestanku s starši še tedaj, kadar je problematika povezana tudi s svetovalnim delom.

2. Pogovorne ure za starše

Standard

Svetovalni delavec načrtuje in javno objavi čas, predviden za pogovorne ure s starši, pri čemer naj bo *dosegljiv vsaj eno uro tedensko v dopoldanskem in enkrat v popoldanskem času*.

3. Svetovanje staršem

Standard

Svetovalni delavec za tovrstna srečanja s starši letno načrtuje *po 2 uri za okvirno 10 odstotkov ter po 4 ure za okvirno 5 odstotkov vseh dijakov*. Na razgovore starše vabi z zaupnimi vabili z okvirno vsebino pogovora. Praviloma v razgovorih s starši sodelujejo tudi dijaki.

4. Svetovanje družinam

V skladu s svojo strokovno usposobljenostjo ponudi svetovalni delavec razne oblike svetovanja tudi družinam.

2.2.6 Strokovno izpopolnjevanje, priprava gradiv, drugo

1. Seminarji

Svetovalni delavec vsako leto v skladu z letnim delovnim načrtom šole in s svojimi lastnimi profesionalnimi cilji načrtuje *vsaj zakonsko določen minimalni dovoljeni obseg* strokovnega izpopolnjevanja. Usposabljanje, ki je obvezno zaradi izvajanja rednih nalog (npr. vpis), ne sodi v ta obseg.

2. Supervizija, aktivni, posvetovanja in svetovanje

Standard

Svetovalni delavec poskrbi za *vsaj dve uri* tovrstnega strokovnega izpopolnjevanja in sodelovanja *na mesec*. Za sprotno strokovno pomoč se lahko obrne na ustrezno javno razvojno-svetovalno ustanovo (Zavod RS za šolstvo idr.).

3. Študij literature

Standard

Svetovalni delavec načrtuje *vsaj dve uri tedensko* za tovrstno strokovno izpopolnjevanje.

2.2.7 Priprave na svetovalno delo

Za vse neposredno individualno in skupinsko svetovalno delo ter za aktivno sodelovanje na timskih in drugih strokovnih sestankih v šoli se mora svetovalni delavec pripraviti. Čas za tovrstno pripravo se načrtuje in spremlja v okviru posamezne naloge. Čas za priprave je odvisen od zahtevnosti in originalnosti naloge, od dostopnosti virov in literature, značilnosti ciljne populacije, metodično-didaktične zahtevnosti, od tega, ali je naloga izvedena prvič ali pa gre za ponovitev ipd. in zato čas priprav okvirno obsega za individualno oziroma skupinsko svetovanje pol ure priprav za eno uro svetovanja ter za enkratno predavanje ali delavnico pet ur priprav na uro izvedbe.

2.2.8 Dokumentiranje svetovalnega dela

Svetovalni delavec sproti dokumentira svoje delo v skladu z zakonskimi in podzakonskimi predpisi ter strokovno-etičnimi načeli dela. Vpogled v dokumentacijo ima poleg oseb, ki jih opredeljujejo zakon in podzakonski akti, le vodstveni delavec v soglasju s svetovalnim delavcem.

2.3 Pogoji

Za kvalitetno opravljanje dela v svetovalni službi mora svetovalni delavec na podlagi temeljne opredelitve in temeljnih načel dela svetovalne službe v vrtcih in šolah v skladu s svojo strokovno usposobljenostjo:

- *oblikovati letni delovni načrt svetovalne službe*, ki je del letnega delovnega načrta šole in izhaja iz rezultatov razvojno-analitičnih nalog ter letnih poročil o delu svetovalne službe,
- *se pripravljati na svetovalno delo* (priprava je integralni del katerekoli naloge svetovalnega delavca),
- *se stalno strokovno izpopolnjevati* na različnih seminarjih, s študijem strokovne literature *in preverjati lastno strokovnost v supervizijskih skupinah*.

Pri tem mora imeti zagotovljene ustrezne materialne in delovne pogoje⁵:

- *lastno pisarno* za individualne razgovore in razgovore v manjši skupini (do 4 osebe), ki naj se praviloma nahaja blizu dijakov in učiteljev (ker svetovalni proces lahko poteka le v zaupnih razmerah, je v primeru, da ni mogoče zagotoviti lastne pisarne, nujno zagotoviti poseben prostor vsaj za čas neposrednega svetovalnega dela),
- *opremo* v pisarni (telefon, računalnik, opremljen s programom za statistično obdelavo podatkov, primerno opremo za hrambo osebnih podatkov v skladu z zakonom),
- *stalni prostor za delo v manjših skupinah* (4–10 oseb),
- *ustrezno strokovno literaturo, priročnike in pripomočke*,
- *administrativno-tehnično pomoč*,
- *ustrezno organizacijo časa in vzgojno-izobraževalnega dela v šoli*, ki bo udeležencem (dijakom, učiteljem, vodstvu, staršem) omogočala sodelovanje s svetovalno službo,
- *druge delovne pogoje*, ki naj se podrobneje predvidijo in ustrezno formalizirajo tako za splošne kot za posebne primere svetovalne službe v gimnazijah, nižjih in srednjih poklicnih ter strokovnih šolah in v dijaških domovih.

⁵ Kurikularna komisija je ob obravnavi in sprejemu »Programskih smernic« na Strokovnem svetu za splošno izobraževanje predlagala zagotovitev materialnih in delovnih pogojev, potrebnih za opravljanje svetovalnega dela v skladu s »Programskimi smernicami«, ki so navedeni v nadaljevanju.

3. VIRI IN LITERATURA

- Baruth, L.G., Robinson, E.H., III., *An Introduction to the Counselling Profession*, Prentice-Hall International, London 1987.
- Bečaj, J., »Kako se med seboj vidijo učitelji, šolski svetovalni delavci in vodstveni delavci na osnovni šoli«, v: *Osnovna šola na Slovenskem* (zbornik), Didakta, Radovljica 1990.
- Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji*, MŠŠ, Ljubljana 1995.
- Bezić, T. in Rupar, B., »Vsebinski prikaz preverjanja prvih in uvodnih gradiv kurikularne komisije pri svetovalnih delavcih v študijskih skupinah« (delovno gradivo) ZRSŠ, Ljubljana 1997.
- Bovair, K. in McLaughlin, C., *Counselling in Schools - a Reader*, D. Fulton Publishers, London 1993.
- Čačinovič-Vogrinič, G., *Psihologija družine*, Znanstveno in publicistično središče, Ljubljana 1998.
- Dryden, W. et al., *Handbook of counselling in Britain*, Routledge, London 1993.
- Fisher, L., Sorenson, G. P., *School Law for Counselors, Psychologists and Social Workers*, Longman, New York 1996.
- Guidelines for the Practice of Guidance and Counselling in Schools*, National centre for Guidance in Education, Dublin 1996.
- Gysbers, C. N. in Henderson, P., *Developing and Managing Your School Guidance Program*, American Counseling Association, 1994.
- Izhodišča kurikularne prenove*, Nacionalni kurikularni svet, Ljubljana 1996.
- Izhodišča kurikularne prenove svetovalne službe v gimnazijah, nižjih in srednjih poklicnih šolah ter strokovnih šolah in v dijaških domovih*, Kurikularna komisija za svetovalno delo, Urad RS za šolstvo, Ljubljana 1997.
- Jurman, B., *Načrtovanje življenja in dela osnovne šole; Delo šolskih svetovalnih delavcev*, Pedagoški inštitut, Ljubljana 1978.
- K-12 Developmental Guidance & Counseling Curriculum*, American School Counselor Association, 1991.
- Kranjc, T., *Analiza popravnih izpitov*, Zavod RS za šolstvo, Ljubljana 1996.
- Lussi, P., *Systemische Sozialarbeit*, Haupt, Stuttgart-Bern 1991.
- Niklanović, S., *Poklicno usmerjanje mladih v prenovi*, Zavod RS za zaposlovanje, Izida, Ljubljana 1998.

- Pediček, F., *Svetovalno delo in šola*, CZ, Ljubljana 1967.
- Pediček F., *Delovanje šolske svetovalne službe v osnovni šoli*, Pedagoški inštitut, Ljubljana 1972.
- »Prikaz odgovorov na Vprašalnik za svetovalne delavce v vrtcih in šolah o obstoječem stanju svetovalnega dela v vrtcih in šolah, Urad RS za šolstvo«, Ljubljana 1997.
- »Prikaz odgovorov na Vprašalnik o osnutku Programskih smernic svetovalne službe v vrtcih in šolah za svetovalne delavce v študijskih skupinah«, RIC - Državni izpitni center, Ljubljana 1998.
- »Prikaz odgovorov na Vprašalnik o osnutku Programskih smernic svetovalne službe v vrtcih in šolah za vzgojitelje oziroma učitelje v vrtcih in šolah«, RIC - Državni izpitni center, Ljubljana 1998.
- »Prikaz odgovorov na Vprašalnik o osnutku Programskih smernic svetovalne službe v vrtcih in šolah za ravnatelje v vrtcih in šolah« (delovno gradivo), RIC - Državni izpitni center, Ljubljana 1998.
- Profesionalizacija šolskega svetovalnega dela* (zbornik), Ljubljana 1996.
- Položaj in perspektiva šolskega svetovalnega dela* (zbornik), Slovensko društvo pedagogov, Ljubljana 1991.
- »Posodobitev šolske svetovalne službe« (delovno gradivo), Zavod RS za šolstvo, Ljubljana 1992.
- Posvet svetovalnih delavcev »Položaj in perspektiva šolskega svetovalnega dela«* (zaključki), Maribor 1991.
- Posvet svetovalnih delavcev »Profesionalizacija šolskega svetovalnega dela«* (zaključki), Portorož 1996.
- Pušnik, M., *Obremenjenost dijakov z delom za šolo in drugimi aktivnostmi* (zaključno poročilo o raziskavi), Zavod RS za šolstvo, Ljubljana 1997.
- Resman, M., Bečaj, J., Bezić, T., Čačinovič-Vogrinič, G., Musek, J., *Koncept svetovalnega dela v vrtcih, osnovnih in srednjih šolah* (raziskava), Ljubljana 1997.
- Resman, M., »Razvojna vloga šolske svetovalne službe«, v: *Sodobna pedagogika*, št.1-2/1996.
- Resman, M., »Kurikularna prenova in razpotja šolske svetovalne službe«, v: *Programska prenova naše osnovne in srednje šole* (zbornik), Zveza društev pedagoških delavcev Slovenije, Ljubljana 1997.
- Skok, T., *Analiza stanja dijaških domov v šol. l. 1996/97*, Zavod RS za šolstvo, Ljubljana 1997.
- Šolska zakonodaja I*, MŠŠ, Ljubljana 1996.
- »Zapisi skupinske obravnave osnutka Programskih smernic svetovalne službe v vrtcih in šolah svetovalnih delavcev v študijskih skupinah« (analiza odgovorov), Urad RS za šolstvo, Ljubljana 1998.
- »Zapisi skupinske obravnave predloga Programskih smernic svetovalne službe v vrtcih in šolah svetovalnih delavcev v študijskih skupinah« (analiza odgovorov), Urad RS za šolstvo, Ljubljana 1998.
- Zbornik študijskih skupin šolskih svetovalnih delavcev* (ur. Bezić, T. in Rupar, B.), Zavod RS za šolstvo, Ljubljana 1997.
- Watts, A. G., »The Changing Place of Careers Guidance in Schools«, v: *Prospects*, letnik XVIII, št. 4, London 1998.

PROGRAM SREDNJEŠOLSKEGA IZOBRAŽEVANJA

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA ŠOLSTVO IN ŠPORT

ISBN 978-961-234-655-3

9 789612 346553